

NATIONAL MUSEUM OF NATURAL HISTORY
Bulgarian Academy of Sciences 1, Blvd. Tsar Osvoboditel, 1000 Sofia, Bulgaria
Phone: ++359 877 089 048; e-mail: boev@nmnhs.com; zlatozarboev@gmail.com; zlatozarboev@yahoo.com

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ НАЦИОНАЛЕН ПРИРОДОНАУЧЕН МУЗЕЙ 1000 София, бул. „Цар Освободител“ № 1
Регистрационен №, индекс и дата
333 P 1-08 / 18.06.2021

Министерство на околната среда и водите

Вх. № 26-00-1286
София 02.07.2021 г.

До

Министерство на околната среда и водите,
гр. София 1000, бул. 'Кн. М. Луиза' 22,
България,
e-mail: edno_gishe@moew.government.bg

Национална служба за защита на
природата,
гр. София 1000, бул. 'Кн. М. Луиза' 22,
България

Националния съвет по биологично
разнообразие,
e-mail: rgalitionova@moew.government.bg

СТАНОВИЩЕ

Относно: „План за действие за опазване на европейския лалугер (*Spermophilus citellus*) в България (2021–2030 г.)“, постъпил за разглеждане в Националния съвет по биологично разнообразие към Министерството на околната среда и водите

От: проф. д.б.н Златозар Боев, д-р, зав. Отдел „Гръбначни животни“ в Националния природонаучен музей при Българската академия на науките,
1000 София, бул. „Цар Освободител“, № 1, e-mails: boev@nmnhs.com; zlatozarboev@gmail.com

Консервационната биология е бързоразвиващ се клон на биологията, който изучава опазването на местообитания, съобщества и видове. Основен инструмент за дългосрочно планиране на опазването на животинските видове и техните местообитания се явяват „Плановете за действие“ с хоризонт от по 10 години.

Европейският лалугер (*Spermophilus citellus*) е бозайник, който е представител на степния елемент в българската фауна. Като такъв той следва да се разглежда като ценен реликт от късно-плейстоценско време. В близкото минало той все още бе широко-разпространен в равнинните и низините области на страната, но за съжаление днес редица изследвания недвусмислено доказват съкращаване на ареала му в България.

В западната част на Централна България например, е установено съкращаване на разпространението на лалугера, в резултат на използването на агрохимикали (Spassov *et al.* 2002). В района на Орнитологично важното място „Бесепарски ридове“ е отчетено драстично влошаване на популацията на вида, предизвикано от разораването на тревните местообитания и превръщането им в обработваеми земи. Там числеността на лалугера

намалява най-силно в използваните пасища поради изораването на интензивно използвани пасища с цел предоставяне на субсидии (Nedyalkov, Koshev 2014).

Европейският лалугер е вид, който е ценен хранителен ресурс за много видове дневни грабливи птици като сокола скитник (*Falco peregrinus*), белоопашатия мишелов (*Buteo rufinus*), обикновения мишелов (*B. buteo*), големия ястреб (*Accipiter gentilis*), малкия ястреб (*A. nisus*), скалния орел (*Aquila chrysaetos*), кръстатият орел (*A. heliaca*), ловния сокол (*F. cherrug*), черната каня (*Milvus migrans*), малкия креслив орел (*Clanga pomarina*), ястребовия орел (*Aquila fasciata*) и др. Макар, че е гризач с подчертано дневна активност, у нас лалугерът присъства често и в менюто на бухала (*Bubo bubo*).

С лалугери се хранят и не малко видове редки хищни бозайници, сред които са и степния пор (*Mustela eversmannii*) и пъстрия пор (*Vormela peregusna*) (Janák et al. 2013). Всички изброени дотук видове птици и бозайници са включени като уязвими и застрашени в националната ни „Червена книга на Р България“ (Големански, Берон, 2014) и в Червения списък на застрашените животни на Международния съюз за защита на природата (IUCN).

Възприетата селскостопанска политика в страната през последните години се явява като основен негативен фактор за преобразуването на екосистемите и влияе върху растителните и животински видове и техните природни съобщества. В „Националния план за действие за опазване на европейския лалугер (*Spermophilus citellus*) през периода 2021-2030 г.“, наричан по-долу за краткост (НПДОЕЛ), в рамките на подробен анализ са изведени основните причини за намаляване на популацията на лалугера в България. Една от основните причини е намаляване на площта на постоянно затревените площи за 19 годишен период с около 22-24 % (НПДОЕЛ, с. 34-35; фиг. 10).

Този интензивен антропогенен натиск, освен върху популацията на лалугера, оказва директно съществено влияние и върху популацията на дневните грабливи птици, които се хранят с него. Така на пример в района на Бесепарските ридове след влизането на страната в ЕС (2007 г.) и промяната на начина на ползване на земята се наблюдава намаляване на плодовитостта на белоопашатия мишелов (*Buteo rufinus*) с 24,56%. Успехът в размножаването е бил с 59,31% по-нисък, а плътността на гнездящите двойки е намаляла от 9,6 двойки/100 km² през 2007 г. до 4,8 двойки/100 km² през 2011 г. (Demerdzhiev et al. 2014). В това отношение НПДОЕЛ със заложените в него мерки за опазване на трайно затревените местообитания ще допринесе и за опазването и на десетките защитени видове птици, които го използват за храна и са звена в хранителните вериги в тези екосистеми.

Като известен недостатък в депозирания вариант на НПДОЕЛ смятам, че по-слабо е разгледан въпросът за влиянието на климатичните промени върху популацията на лалугера у нас и в пределите на целия видов ареал. Не очаква ли авторът на този план за действие, че с промените в климата и глобалното затопляне, лалугерът ще започне да се среща все по-често в планините у нас, където все още той може да намери там необходимите му условия - подходящи и поддържани местообитания? Дали лалугерът няма да започне да се „изкачва“ в планините, като „изоставя“ низините местообитания? Какви последици би имало това за регионалната природозащита, екология и стопанство?

Друг въпрос на който също трябва да се обърне внимание е свързан с вида и количеството на пашуващите животни в нашите високопланински пасищни екосистеми. В миналото във високите части на планините са пашували главно овце, които имат по-малък негативен ефект върху хрежките и бавни за възстановяване растителни високопланински тревни съобщества. По-малката им телесна маса до голяма степен е щадящо обстоятелство по отношение на тревната растителност. Днес в Национален парк „Централен Балкан“, Конявска планина, Осоговска планина, Рила и Пирин и мн. др. пасищно се отглеждат многочислени табуни от коне, които освен, че изпотъпкват с копитата си тревната покривка, причиняват условия за появата и засилването на почвената ерозия. А почвата, вкл. и в планините, е безценен национален ресурс! Освен всичко останало, свободно отглежданите коне замърсяват вторично пасищните екосистеми с екскременти, а също и водоизточниците, много от които водят началото си в нашите планини тъкмо от такива местности. Повече от наложително е пашуването на селскостопански животни във високопланинските ни пасища да стане строго

регламентирана дейност, като се определи в кои зони в кои периоди какво да бъде натоварването (брой глави добитък на единица площ), както и вида на животните. Такова регламентиране едва ли може да бъде част от един подобен стратегически документ, какъвто е НПДООЕЛ, но предлагам при първа възможност то да се разгледа и се вземат съответните научнообосновани решения, които биха имали дълготраен консервационен и стопански ефект.

Въпреки споменатите пропуски в „Плана за действие за опазване на европейския лалугер (*Spermophilus citellus*) в България 2021-2030 г.“ считам, че в него са разгледани правилно и последователно промените в разпространението на лалугера в България. Анализирано е състоянието на неговите популации и са открити и дефинирани основните негативни фактори, довели до незадоволителното състояние на вида днес. Предложените мерки са адекватни, но за съжаление смятам, че приемането на подобен план за действие бе неоправдано забавено.

Подкрепям предложения за разглеждане „План за действие за опазване на европейския лалугер (*Spermophilus citellus*) в България 2021-2030 г.“ и предлагам на уважаемите членове на Националния съвет по биологично разнообразие да го приемат, а г-н министърът на ОСВ да го утвърди.

гр. София

21.06.2021

Подпис:

(проф. дбн Златозар Боев – орнитолог)